

Inspraak en participatie in het schoolbeleid: een onmisbaar element in de kwaliteitszorg

Jef Verhoeven
Centrum voor Onderwijssociologie
KU Leuven

A large, light blue arc curves from the top left towards the right side of the slide, partially obscuring the background.

1. Kwaliteitszorg

2. Participatie

3. Schoolbeleid

4. Discussie

1. Kwaliteitszorg

« de systematische pogingen en activiteiten van scholen om de kwaliteit van het onderwijs vast te stellen en zo nodig acties te ondernemen om de kwaliteit te verbeteren ».

- op niveau van leerlingen
- op niveau van de docenten
- op niveau van de schoolorganisatie

Kwaliteitszorg wordt sterk bepaald door:

- coördinatie van school
- rol van schoolleiding
- betrokkenheid van leraren

Aangezien wij vooral geïnteresseerd zijn in schoolbeleid, kunnen volgende factoren worden beklemtoond voor effectief onderwijs:

- resultaatgericht beleid, waardoor evaluatie op het niveau van de klas wordt bevorderd en uitvoerbaar is;
- onderwijskundig leiderschap;
- consensus en gezamenlijke planning tussen docenten;
- kwaliteit van het schoolcurriculum;
- systeem om het bereiken van de doelen na te gaan (evaluatie)
- systeem om de afspraken over de werkwijzen na te gaan (monitoring).
- een ordelijke en rustige atmosfeer.

2. Participatie en inspraak

Participatie aan het schoolbeleid

Deelname van leraren, ouders en leerlingen aan het schoolbeleid

- Decretaal geregeld
 - Participatieraad, LOC, leerlingenraad
- Niet-decretaal geregeld
 - Dit kan vele vormen aannemen (niet-decretale overlegorganen
andere vormen van betrokkenheid)

Vormen van participatie

informer
advise
instem
meebesl

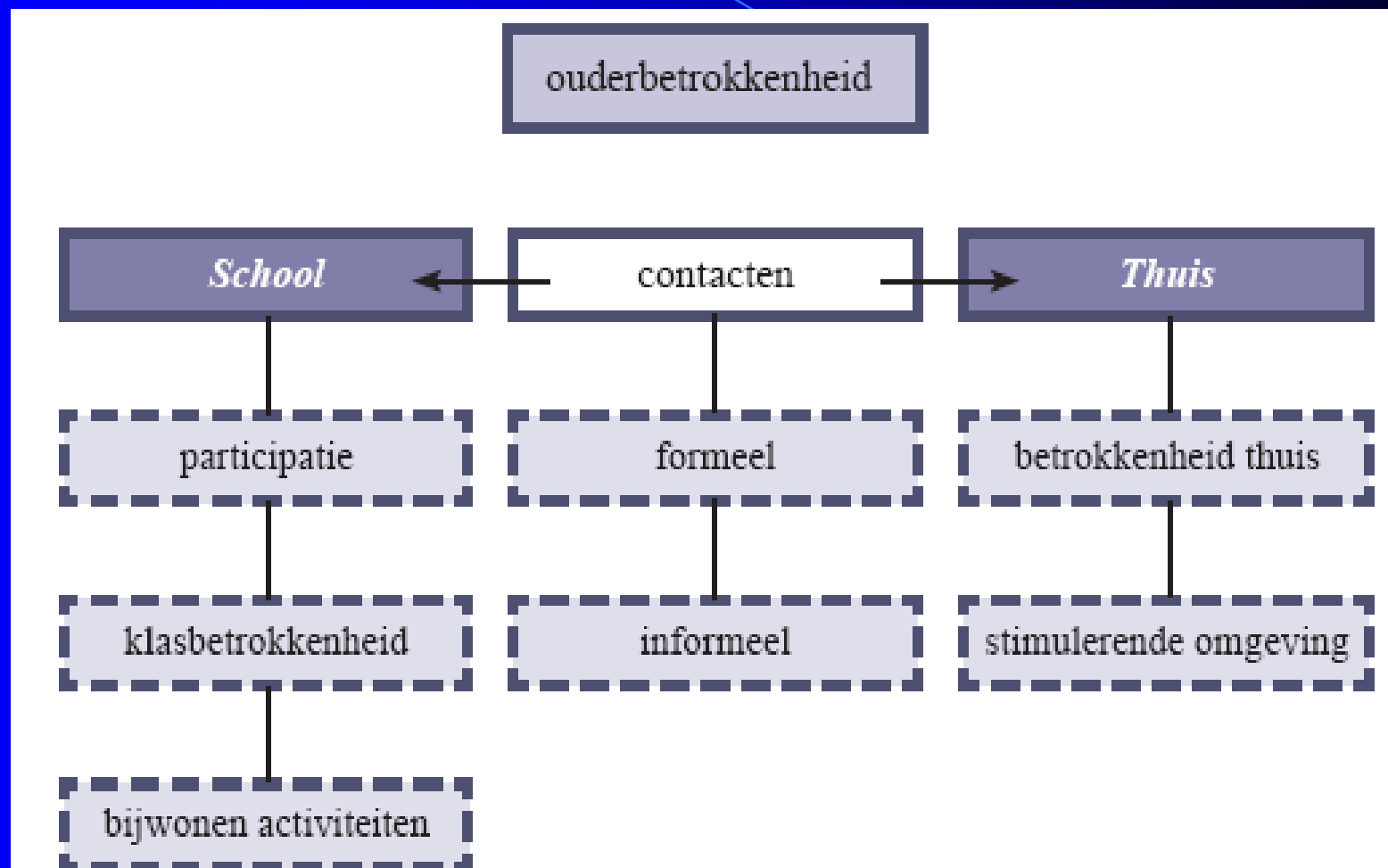
2.1. Leraren

HIVA-onderzoek in 3 basis- en 5 secundaire scholen, bekend om sterke participatie

- participatie bevordert de betrokkenheid, motivatie en collegialiteit van de leerkrachten.
 - school kan daardoor snel inspelen op veranderingen.
 - de inspraak vergemakkelijkt een betere taakverdeling tussen leerkrachten.
 - beslissingen stuiten op minder weerstand
 - het niet-institutioneel overleg speelt in de participatie van leerkrachten een grotere rol dan het institutionele overleg.
 - tegenover de participatieraad en LOC is men onverschillig
 - directieraad speelt belangrijker rol voor lkr (meebeslissen)
- problemen: weinig feed back en ontransparante besluitvorming

- grote inspraak over de pedagogische operationalisering en niet-lesgebonden activiteiten
- helft van de scholen spreekt niet over lesgeven, andere helft wel.
- scholen waar op frequente basis over pedagogische materies wordt overlegd, scoren op het vlak van onderwijsvernieuwing en betrokkenheid.
- participatie over pedagogische onderwerpen van operationele aard lijkt meer effectief te zijn om betrokkenheid en innovatie te creëren, dan inspraak in de beheerssfeer.

2.2. Ouderparticipatie: een begrip met veel kamers

- 2.811 ouders (Vlaamse en anderen; basis- en secundair onderwijs) waaronder 309 ouders uit buitengewoon onderwijs

Ouders in de school

- Relatief veel ouders kennen de participatie- of schoolraad niet (47 %). Vooral bij laag opgeleide ouders en allochtone ouders is dat het geval.
- Voornamelijk ouders met een diploma hoger onderwijs zijn vertegenwoordigd in de participatie- of schoolraad.
- Eén ouder op tien weet niet of er een oudercomité is op de school van zijn kind.
- Bij de allochtone ouders weten er twee ouders op tien niet of er een oudercomité is
- 9 % van de bevraagde ouders is lid van het oudercomité
- Ouders beweren weinig tijd te hebben om te participeren op school:

- *Ouders helpen in de klas...maar niet veel*
Hoe ouder het kind, hoe minder ouders helpen in de klas.
Vooral deeltijds werkende moeders helpen in de klas van hun kind.
- *Graag geziene gasten op het schoolfeest*
Ouders met een jongere in het secundair onderwijs wonen het minst vaak schoolactiviteiten bij.
- *Het oudercontact: een absolute must*

Tabel 8: *Het bijwonen van schoolactiviteiten per onderwijsniveau (grote steekproef)*

Ik ga dikwijls naar ...	% kleuter	% lager	% buitengewoon lager	% secundair
gespreksavonden op school.	65	57	60	41
eetfestijnen op school.	59	49	42	34
schoolfeesten.	90	88	67	54
opendeurdagen op school.	78	76	69	56
toneelvoorstellingen op school.	57	61	38	26
sportactiviteiten op school.	35	27	21	10
activiteiten van de leerkracht.	70	60	43	34
oudercontacten op school.	91	91	86	83

Contact met de school

- Om leerproblemen te bespreken nam ruim 25 % van de ouders het afgelopen schooljaar minstens één keer contact op met de school.
- Ouders met een kind in het buitengewoon onderwijs nemen significant vaker contact op met de school.
- Meer dan 70 % van de ouders heeft geen of zelden informele contacten met de leerkrachten. De contacten met de school zijn eerder formeel en naar aanleiding van problemen met het kind of het doorgeven van informatie.

Thuis actief voor school

- Zowat 38 % van de ouders schrijft zichzelf de belangrijkste rol toe in de opvoeding van het eigen kind
- Ouders met een kind in het buitengewoon of het gewoon lager onderwijs schrijven zichzelf vaker een belangrijke rol toe dan de ouders met een kind in het secundair onderwijs.

- Ouders met een kind in het lager (91 %) en buitengewoon lager onderwijs (94 %) controleren vaak het huiswerk van hun kind.
- Drie vierde van de ouders met een kind in het lager en het buitengewoon lager onderwijs ondervraagt zijn kind bij een toets.
- Ouders met een kind in het buitengewoon lager of het lager onderwijs zijn thuis meer betrokken dan ouders van andere kinderen
- Minder dan 5% van de ouders met een jongere in het secundair onderwijs helpt vaak of af en toe bij het huiswerk tegenover \pm 25 % van de ouders met een kind in het lager of buitengewoon lager onderwijs.

2.3. Leerlingenparticipatie

Onderzoek van VUB: 3452 leerlingen uit 2e en 4e secundair uit 59 scholen

- 85% van de scholen hebben een leerlingenraad, maar 1e graad krijgt weinig ruimte
- TSO/BSO scholen vooral een adviesgevende raad
- directeurs tamelijk tevreden, leraren en leerlingen minder
- andere participatiemogelijkheden: vertrouwensleraar, klassengesprekken, directe hulp (voorkeur in BSO)
- in ASO heeft men meer kans om te participeren

- 3/4 van de directeurs en meer dan 40% van de leerkrachten stelt dat rekening wordt gehouden met de meningen en voorstellen van leerlingen, en dat leerlingen bij beslissingen altijd uitleg krijgen over het hoe en het waarom van die beslissingen.

Van de leerlingen is amper 15% die mening toegedaan.

- 2/3 van de schoolhoofden en 1/2 van de leerkrachten meent dat ze voldoende inspanningen leveren om hun leerlingen over belangrijke zaken te informeren. Nog geen 30% van de leerlingen is tevreden met de informatiedoorstroming.

Opvattingen van leerlingen

- Inspraak wordt belangrijker geacht in ASO.
- Vierde jaar hecht meer belang aan inspraak dan tweedejaars
- Actieve participatie aan het schoolleven wordt minder belangrijk geacht door de leerlingen.
- 40% van de leerlingen wijst actieve participatie op school af.

Tabel 10: Gepercipieerde inspraak volgens leerlingen (N=3330)

	Heeft inspraak
Thema leefwereld	
Bespreking schoolproblemen	63.9
Activiteiten binnen schoolverband	57.9
Inhoud sport- en themadagen	52.9
Inrichting/versiering lokalen etc.	47.2
Uitstappen/reizen	46.2
Feestjes	44.9
Schoolvoorzieningen	44.6
Aankoop materiaal	44.3

Thema leerwereld	
Spreiding en hoeveelheid huiswerk	47.6
Beoordeling leerkrachten	41.4
Manier van lesgeven	40.2
Examenrooster	38.3
Inhoud lessen	36.2
Straf en strafbepaling	32.0
Lessenroosters	31.2
Thema regelgeving	
Kledij	42.5
Uiterlijk	37.4
Leefregels	32.8
Schoolreglement	28.7

- Gemiddeld zijn de **leerlingen** het minst tevreden met hun inspraakmogelijkheden (ze zijn slechts tevreden over hun inspraak in 1/3 uit vorige tabel),
- de **schoolhoofden** nemen een tussenpositie in (tevreden over de leerlingeninspraak in meer dan 1/2 van de thema's),
- de **leerkrachten** zijn het meest tevreden met de aangeboden inspraakmogelijkheden voor leerlingen (tevreden over de inspraak van leerlingen in meer dan 2/3 van de thema's) en menen niet dat deze moeten worden uitgebreid.

- een leerlingenraad heeft een positieve invloed op deelname aan extra-curriculaire activiteiten en inspraak
 - Relatie met ouders
 - betrokkenheid van ouders
 - inspraak van leerlingen
- hebben positieve invloed op schoolklimaat, leermotivatie en sociaal gedrag

3. Schoolbeleid

- Verschillende beleidsdomeinen die zich richten op dagelijks functioneren in de school, d.i. operationeel (onderwijskundig) en organisatorisch beleid
 - bestuurlijk-organisatorisch
 - personeelsbeleid
 - financieel beleid
 - materieel beleid
- beleidsdomeinen die zich richten naar de relatie tussen school en omgeving: omgevingsgericht beleid

- Integraal beleid is beleid dat zich niet beperkt tot één of twee beleidsdomeinen, maar zich afspeelt op meerdere (alle) domeinen.
- Geïntegreerd beleid : wanneer een zekere gelijkgerichtheid te onderkennen valt in de doelstellingen en bepalingen van de verschillende beleidsdomeinen.
Is dit niet zo dan hebben we een ‘gesegmenteerd beleid’
- om een integraal beleid te voeren, is het nodig dat iedereen op de hoogte is van de taken die de school moet vervullen
- een schoolcultuur die een duidelijke visie uitdrukt; deze visie moet aandacht hebben voor het hele schoolgebeuren

Transformatief leiderschap is erop gericht het vermogen het veranderen en innoveren van de schoolorganisatie te vergroten via de betrokkenheid, motivatie en capaciteiten van de medewerkers binnen de schoolorganisatie.

Wat houdt dit in?

- ontwikkelen van visie
- ontwikkelen van consensus over te bereiken doelen
- scheppen van hoge verwachtingen tgo het werk van leraren
- individuele ondersteuning
- intellectuele stimulans
- voorbeeld geven

4. Discussie

Participatie van leraren

1. Aangezien de deelname aan de decretale raden de leraren niet erg lijkt te inspireren, moet men alle energie stoppen in directe participatie door de leraren, bijvoorbeeld in vakwerkgroepen, de uitbouw van zelfevaluatie van de school, deelname aan een directieraad, enz.
2. Vermits de decretale raden eigenlijk geen beslissingsmacht geven aan de leraren zijn zij daar ook minder in geïnteresseerd. Men kan deze interesse doen toenemen door hen over een aantal domeinen te laten beslissen en financiële gevolgen voor de school aan hun beslissingen te verbinden.

3. Ofschoon niet alle leerkrachten in participatie geïnteresseerd zijn, moet men hen verplichten hun verantwoordelijkheid inzake participatie op te nemen.
4. Indien men vaststelt dat de decretale raden niet bereiken wat men wil, dan moet men in de informele raden leraren die lid zijn van de participatieraad of het loc opnemen om de werking van die informele raden goed te laten functioneren.
5. Personeelsbeleid en financieel beleid is de verantwoordelijkheid van de directie. Dit moet zeker geen voorwerp zijn van inspraak van de kant van de leraren.

Participatie van ouders

1. Uit buitenlands onderzoek blijkt dat veel verantwoordelijkheid wordt gelegd in schoolraden waar de ouders een overwicht hebben. Dit is de oplossing ook in Vlaanderen indien men de ouders echt bij de school wil betrekken.
2. Aangezien slechts een klein deel van de ouders en dan nog meestal de hooggeschoolden lid zijn van de participatieraad en omdat ongeveer de helft van de ouders deze raad nog niet eens kent, kan men deze raad beter afschaffen.
3. Ouders moet men in de participatieraad niet lastig vallen met informatie over beleid inzake personeel, financieën of onderwijs. Zij kennen er meestal niets van en zijn er niet in geïnteresseerd.

4. Men zou de vertegenwoordiging van de ouders in de participatieraad beter vervangen door het oudercomité. Dit geeft een betere vertegenwoordiging van de ouders.
5. De participatie van ouders is wel belangrijk, maar in feite is de samenwerking met het CLB en de bedrijfswereld voor het BUSO nog belangrijker.

Participatie van leerlingen

1. Is leerlingparticipatie in alle onderwijsvormen mogelijk?
Onder welke voorwaarden kan dit?
2. Een leerlingenraad is niet nodig als leerlingen er niet naar vragen.
3. Aan een leerlingenraad moet men niets anders toevertrouwen dan extra-curriculaire bezigheden. Dit zou een antwoord kunnen geven op het feit dat 2/3 van de leerlingen (vooral in TSO en BSO) stelt dat de extra-curriculaire activiteiten van de school niet leuk zijn.
4. Een leerlingenraad kan hoogstens komen tot advies. Meer dan dat is niet mogelijk. Zij voelen zich immers niet voldoende verantwoordelijk voor de gevolgen van een bepaalde beslissing.

5. Een leerlingenraad zonder de nodige begeleiding door directie of leerkrachten is niet haalbaar. Leerlingen kunnen zich immers niet voorstellen wat de gevolgen van bepaalde beslissingen zullen zijn.
6. Als wij zorgen voor een goede communicatie naar de leerlingen, dan is een leerlingenraad overbodig. 40% van de leerlingen wijst immers actieve participatie af en slechts iets meer dan $\frac{1}{4}$ van de leerlingen wil zich engageren in actieve participatie.